

**ЩО НЕОБХІДНО ЗНАТИ
ПРО ДЕРЖАВНУ СОЦІАЛЬНУ ДОПОМОГУ?**

Інститут Сільського Розвитку
Київ – 2005

Редакція та упорядкування:

Надія Тимошенко
Вадим Шарко

Відповідальна за випуск:

Світлана Прокопенко

Висловлюємо щирі подяки управлінню політики адресної допомоги та управлінню загальнообов'язкового державного соціального страхування Міністерства праці та соціальної політики України, Державному центру зайнятості, за допомогу у підготовці видання.

**ЩО НЕОБХІДНО ЗНАТИ
ПРО ДЕРЖАВНУ СОЦІАЛЬНУ ДОПОМОГУ?**

/Інститут сільського розвитку. - Київ, 2005 – 48 с.

Для безкоштовного розповсюдження

© Громадська організація "Інститут сільського розвитку"

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ДОПОМОГА СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ	7
Допомога по вагітності та пологах	7
Одноразова допомога при народженні дитини	9
Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку ...	12
Допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням	14
Допомога на дітей одиницями матерям	15
ДОПОМОГА ПО ТИМЧАСОВІЙ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ	17
ДОПОМОГА НА ПОХОВАННЯ	19
ДОПОМОГА ЛЮДЯМ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	21
Державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам	21
Надбавка на догляд	22
Щомісячна грошова допомога малозабезпеченій особі, яка проживає з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу ..	24
Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям	25
Житлові субсидії	26
ДОПОМОГА ПО БЕЗРОБІТТЮ.	28
ВИМОГИ ДО ДОКУМЕНТІВ	32

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	33
Пенсія за віком	34
Пенсія по інвалідності	36
Пенсія у зв'язку з втратою годувальника	36
 ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ОСОБАМ, ЯКІ НЕ МАЮТЬ ПРАВА НА ПЕНСІЮ, ТА ІНВАЛІДАМ	39
 СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ТА ВИПЛАТИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЄ ФОНД СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ	40
 СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ГРОМАДЯН З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	42
 СОЦІАЛЬНИЙ ІНСПЕКТОР	45
Визначення нужденності сім'ї	45
Перевірка нужденності сім'ї	45
Інформаційно-роз'яснювальна робота	46

ВСТУП

Конституція України гарантує кожному її громадянину право на соціальний захист та забезпечення рівня життя не нижчого за прожитковий мінімум, що встановлений законом. Це право гарантується системою загальнообов'язкового державного соціального страхування за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій на випадок неможливості громадянина отримувати дохід при втраті роботи або працездатності через хворобу, нещасний випадок, каліцтво, старість чи смерть годувальника. А також наданням соціальної допомоги за рахунок бюджетних та інших джерел соціального забезпечення.

У цьому виданні представлені основні види державних допомог, які гарантують підтримку населення в особливих ситуаціях як за рахунок страхових фондів, так і за рахунок державного бюджету.

За системою соціального страхування надаються такі види допомоги:

- у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами;
- на випадок безробіття;
- при народженні дитини;
- по догляду, за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- на поховання;
- пенсії за віком, інвалідності, на випадок втрати годувальника.

Державні допомоги для вразливих верств населення:

- незастрахованих осіб з дітьми;
- осіб з обмеженими можливостями;
- осіб, які не мають права на пенсію та інвалідів;
- малозабезпечених сімей.

Соціальне обслуговування громадян з особливими потребами:

- обслуговування у стаціонарних установах і спеціалізованих закладах;
- обслуговування вдома.

Система соціального страхування заснована для створення стійкої фінансової системи з метою економічного захисту людини при настанні безробіття, тимчасової непрацездатності, вагітності й пологів, народження дитини, догляду за нею, нещасного випадку на виробництві, професійного захворювання, старості та при інших випадках, передбачених законодавством, за рахунок страхових внесків роботодавців та застрахованих осіб. Система соціального страхування включає **кілька видів загальнообов'язкового державного соціального страхування:**

- у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням;

- на випадок безробіття;
- від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- пенсійне страхування;
- медичне страхування (цей вид страхування перебуває в стадії розробки).

Поняття **соціальна допомога** в Україні виникло не так давно: на початку 90-х років. Це пояснюється тим, що за радянських часів де-юре такого поняття як бідність не існувало, відтак, здавалося, що і допомагати не було потреби. Існувала система соціального забезпечення, в межах якої держава сплачувала пенсії літнім людям та інвалідам, обслуговувала в стаціонарних закладах тих, хто потребував сторонньої допомоги. Із появою вільного ринку стало очевидним, що значно більше груп населення потребують різних видів та форм соціальної підтримки. Та все ж вважалося, що це тимчасове явище, і достатнім буде створити надійну систему соціального забезпечення, щоб захистити населення від ризиків потрапити до верстви бідних.

На сьогодні ж однією з найгостріших проблем нашого суспільства є бідність. Соціальна допомога – один з суттєвих механізмів сприяння подоланню бідності, яка покликана підтримати малозабезпечену сім'ю, що опинилася у скруті, та допомогти їй інтегруватися у суспільство.

Можна виділити такі **основні напрямки підтримки малозабезпечених верств населення**:

- **універсальні, або категорійні види соціальної допомоги.** Такий вид державної підтримки спрямований на підтримку певних груп населення та, як правило, не залежить від матеріального стану одержувачів;
- **адресна допомога, або така, що надається залежно від наявних засобів існування.** Адресна допомога призначена для підтримки найнужденніших верств населення **та залежить від майнового стану та середньомісячного сукупного доходу сім'ї.** Часто така допомога не має фіксованого розміру, оскільки розмір допомоги залежить від матеріального стану кожної конкретної сім'ї.

ДОПОМОГА СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ

Допомога сім'ям з дітьми надається відповідно до двох законів.

Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням" передбачає надання допомоги **застрахованим особам**, а Закон України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" особам, які **не застраховані у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування**.

Матеріальне забезпечення та соціальні послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням, застрахованим особам, які працюють на умовах трудового договору (контракту) на підприємствах, в установах, організаціях **будь-яких форм власності та господарювання**, або у фізичних осіб, у тому числі в іноземних дипломатичних та консульських установах, інших представництвах нерезидентів, а також ті, які обрані на виборні посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та в інших органах; членам колективних підприємств, сільськогосподарських та інших виробничих кооперативів, **призначаються та надаються за основним місцем роботи** за рахунок сплачених ними страхових внесків.

Державну допомогу сім'ям з дітьми **не застрахованим особам надають органи праці та соціального захисту населення** за рахунок державного бюджету.

ДОПОМОГА У ЗВ'ЯЗКУ З ВАГІТНІСТЮ ТА ПОЛОГАМИ

Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами надається у формі матеріального забезпечення, яке компенсує втрату заробітної плати за період відпустки через вагітність та пологи.

Допомога виплачується за весь період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів та 56 – після пологів (при ускладнених пологах або при народженні двох чи більше дітей – 70 календарних днів).

Жінкам, які належать до 1-4 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога у зв'язку з вагітністю та пологами виплачується за 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 – до пологів та 90 – після пологів).

Розмір допомоги обчислюється сумарно та надається в повному обсязі, незалежно від кількості днів відпустки фактично використаних до пологів.

Допомога надається застрахованим особам, які працюють на умовах трудового договору (контракту) на підприємствах будь-яких форм власності та господарювання або у фізичних осіб

Підставою для призначення допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами є виданий у встановленому порядку лист непрацездатності.

Державна допомога у зв'язку з вагітністю та пологами вагітним жінкам (у тому числі неповнолітнім), які **не застраховані** в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, призначається відповідно до Закону України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", а саме:

- жінкам з числа військовослужбовців Збройних Сил, Прикордонних військ, Служби безпеки України, військ Цивільної оборони, інших військових формувань та з числа осіб командного і рядового складу органів внутрішніх справ (**100% грошового забезпечення**);
- жінкам, звільненим з роботи у зв'язку з ліквідацією підприємства,

Розмір допомоги надається в повному обсязі, незалежно від кількості днів відпустки, фактично, використаних до пологів

установи, організації незалежно від форми власності за умови, що вагітна жінка була звільнена з роботи не раніше, ніж за шість місяців до набуття права на одержання допомоги (**100 % середньомісячного доходу**);

- жінкам, зареєстрованим в державній службі зайнятості як безробітні (**100% мінімального розміру допомоги по безробіттю**);
- аспіранткам, докторанткам, клінічним ординаторам, студенткам вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації та професійно-технічних навчальних закладів (**у розмірі місячної стипендії**);
- непрацюючим жінкам (**25% розміру прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатної особи**).

Підставою для призначення допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами є:

- видана лікувально-профілактичним закладом довідка встановленого зразка;
- заява матері, що складається за формою, затвердженою Мінпраці;
- довідка (відповідно до ситуації);
- з основного місця служби, навчання про те, що жінка служить, навчається;
- ліквідаційної комісії про те, що жінка звільнена з роботи у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи та організації;
- центру зайнятості про те, що жінка зареєстрована в центрі зайнятості як безробітна;
- видана житлово-експлуатаційною конторою (сільською, селищною радою) за місцем проживання про те, що жінка не працює (не служить, не навчається).

Особи, які всиновили чи взяли під опіку дитину протягом двох місяців з дня її народження повинні подати, рішення про усиновлення чи встановлення опіки.

Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами призначається, якщо звернення за нею надійшло не пізніше, ніж через **шість місяців** з дня закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами. Ця допомога виплачується жінкам за весь період відпустки, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів і 56 – після пологів (при ускладнених пологах або при народженні двох чи більше дітей – 70). Жінкам, віднесеним до 1-4 категорії осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога виплачується за 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 – до пологів і 90 – після пологів).

Допомога призначається, якщо звернення за нею надійшло не пізніше, ніж через шість місяців з дня закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами

ОДНОРАЗОВА ДОПОМОГА ПРИ НАРОДЖЕННІ ДИТИНИ

Одноразова допомога при народженні дитини надається одному із **застрахованих** батьків дитини (усиновителю чи опікуну).

Особі, яка усиновила дитину або взяла її під опіку, допомога при народженні дитини надається, якщо звернення за її призначенням надійшло **не пізніше шести місяців** з дня народження дитини.

У разі народження (усиновлення, встановлення опіки) двох чи більше дітей допомога надається на кожну дитину.

При народженні мертвої дитини допомога при народженні дитини не надається.

Розмір допомоги встановлено у сумі, кратній 22,6 розміру прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років, встановленого на день народження дитини.

Виплата допомоги здійснюється одноразово у дев'ятикратному розмірі прожиткового мінімуму при народженні дитини, решта – протягом наступних 12 місяців.

Допомога при народженні дитини **призначається на підставі** заяви про виплату допомоги та свідоцтва про народження дитини, виданого органом реєстрації актів громадянського стану.

Одноразова допомога при народженні дитини надається одному з батьків, **не застрахованому** в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, відповідно до Закону України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", якщо **звернення за призначенням допомоги надійшло не пізніше, ніж за 6 календарних місяців з дня народження дитини.**

Допомога надається у сумі, кратній 22,6 розміру прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років, встановленого на день народження дитини. Виплата допомоги здійснюється одноразово у дев'ятикратному розмірі прожиткового мінімуму при народженні дитини, решта – протягом наступних 12 місяців.

Виплата частини суми допомоги здійснюється одноразово при народженні дитини у дев'ятикратному розмірі зазначеного прожиткового мінімуму.

Решта суми допомоги, кратної 13,6 розміру прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років, виплачується з метою створення належних умов для повноцінного утримання та виховання дитини протягом 12 місяців після народження дитини.

Допомога при народженні дитини надається, якщо звернення за її призначенням надійшло не пізніше шести місяців з дня народження дитини

Допомога виплачується починаючи з місяця, наступного за місяцем народження дитини, у розмірі, що орієнтує розміру прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років, із збільшенням суми, що виплачена у попередньому місяці, на 2,2 %.

Орієнтовний графік виплат можна проілюструвати таким чином:

всього – 22,6 прожиткового мінімуму x 376,00 грн. = 8497,60 грн.

одноразово – 9 прожиткових мінімумів x 376,00 грн. = 3384,00 грн.

різниця – 13,6 прожиткового мінімуму x 376,00 грн. = 5113,60 грн.

I 376,00 x 102,2 = 384,272 (з округленням до 1 грн.)

II 384,00 x 102,2 = 392,448

III 392,00 x 102,2 = 400,624

IV 401,00 x 102,2 = 409,882

V 410,00 x 102,2 = 419,020

VI 419,00 x 102,2 = 428,218

VII 428,00 x 102,2 = 437,416

VIII 437,00 x 102,2 = 446,614

IX 447,00 x 102,2 = 456,834

X 457,00 x 102,2 = 467,054

XI 467,00 x 102,2 = 477,274

на XII 477,00 грн., але фактична сума виплат за 11 місяців склала 4618,00 грн.

різниця складає 5113,60 грн. – 4618,00 грн. = 495,60 грн., тобто

XII 495,60 грн. (остаточний розрахунок).

Після зміни показника прожиткового мінімуму на дітей віком до шести років відповідно будуть змінені і загальна сума допомоги, і розміри одноразової частини та щомісячних виплат.

При народженні двох і більше дітей одноразова допомога виплачується сім'ї на кожну дитину.

Виплата допомоги припиняється у разі:

- позбавлення отримувача допомоги батьківських прав;

- відмови отримувача допомоги від виховання дитини;
- нецільового використання коштів і незабезпечення отримувачем допомоги належних умов для повноцінного утримання та виховання дитини;
- перебування отримувача допомоги у місцях позбавлення волі за рішенням суду;
- настання інших обставин, передбачених законодавством.

Виплата допомоги припиняється з місяця, що настає за місяцем, в якому виникли зазначені обставини, за рішенням органу, який призначив допомогу.

У разі влаштування дитини до дитячого закладу на повне державне утримання виплата допомоги здійснюється (поновлюється) органами праці та соціального захисту населення шляхом перерахування коштів на відкритий в установі уповноваженого банку рахунок дитини в порядку, затвердженому Міністерством праці та соціальної політики, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством освіти і науки та Міністерством фінансів.

Контроль за цільовим використанням допомоги та створенням належних умов для повноцінного утримання та виховання дітей здійснюється головними державними соціальними інспекторами та державними соціальними інспекторами органів праці та соціального захисту населення разом з управліннями (відділами) у справах сім'ї, дітей та молоді і органами опіки та піклування шляхом **проведення моніторингу виплат і використання допомоги, вибіркового обстеження окремих сімей**.

У разі встановлення факту нецільового використання коштів зазначені органи подають органу, що призначив допомогу, пропозиції щодо припинення її виплати.

Одноразова допомога при народженні дитини, не одержана через смерть одного з батьків, якому ця допомога була призначена, виплачується матері (батьку, опікуну, усиновителю) за умови звернення нею не пізніше ніж через шість місяців після смерті отримувача допомоги.

Особам, не застрахованим в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, одноразова допомога при народженні дитини призначається і виплачується органами праці та соціального захисту населення за місцем його проживання. Допомога може бути призначена **за місцем фактичного проживання** за умови подання довідки про неодержання зазначеної допомоги в органах праці та соціального захисту населення за місцем реєстрації.

Не застрахованим особам допомога при народженні дитини надається органами праці та соціального захисту населення за місцем проживання

У разі, коли один з батьків (усиновитель, опікун) на день народження дитини застрахований в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, допомога виплачується за місцем роботи застрахованої особи.

Право на зазначену допомогу мають всі родини, у яких народились діти після 31 березня 2005 року. Якщо дитина народилась до 1 квітня 2005, року допомога виплачується у попередньому розмірі.

Для призначення одноразової допомоги при народженні дитини органу праці та соціального захисту населення за місцем проживання заявника подаються такі документи:

- заява одного з батьків (усиновителя, опікуна), що складається за формою, затвердженою Мінпраці;
- копія свідоцтва про народження дитини;
- копії трудових книжок обох батьків (усиновителя, опікуна);
- довідка з місця служби (навчання) заявника;
- довідка про склад сім'ї батьків (усиновителя, опікуна);
- довідка, видана державним органом реєстрації актів цивільного стану для призначення одноразової допомоги при народженні дитини.

Усиновителі та опікуни, крім зазначених документів, подають копію рішення про усиновлення, чи встановлення опіки.

Жінки, які до народження дитини займалися підприємницькою діяльністю і сплачували фіксований податок, але не були застраховані у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, мають подати також й довідку з органів державної податкової служби про припинення підприємницької діяльності.

Жінки, які постійно проживають (zareєстровані) на території України, і народили дитину під час тимчасового перебування за межами України, мають подати документи відповідних компетентних органів країни перебування, що засвідчують народження дитини.

Копії документів, необхідних для органів праці та соціального захисту населення, можуть посвідчуватися органами праці та соціального захисту населення та підставі оригіналів документів.

Якщо один з батьків (усиновитель, опікун) на час народження дитини застрахований в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, допомога надається за місцем роботи застрахованої особи у порядку, який встановлений Постановою Кабінету Міністрів України від 21.04.05 №315.

ДОПОМОГА ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ ДО ДОСЯГНЕННЯ НЕЮ ТРИРІЧНОГО ВІКУ

Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку надається одному із батьків дитини, усиновителю, бабі, діду, іншому родичу або опікуну, який **фактично здійснює догляд за дитиною.**

Допомога надається у формі матеріального забезпечення, яке частково компенсує втрату заробітної плати у період відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Розмір допомоги встановлюється щорічно постановою правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. З 1 травня 2005 року розмір допомоги становить 105,85 грн. на місяць з врахуванням індексації.

Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку призна-чається на підставі наказу (розпорядження) роботодавця про надання застрахованій особі відпустки по догляду за дитиною.

Застрахованим батькові дитини, бабі, діду, іншому родичу, які фактично здійснюють догляд за дитиною, допомога надається за їхньою заявою та на підставі довідки з місця роботи матері дитини про те, що вона вийшла на роботу до закінчення строку відпустки по догляду за дитиною та виплату їй допомоги по догляду за дитиною припинено (із зазначенням дати).

Для усиновителів та опікунів до зазначених вище документів для призначення до-помоги у зв'язку з вагітністю та пологами, при народженні дитини, допомоги по догля-ду за дитиною до досягнення нею трирічного віку додається копія рішення суду про уси-новлення чи рішення відповідних органів про встановлення опіки.

Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку не застра-хованим в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування при-значається особі (один з батьків дитини, усиновитель, опікун, дідусь, бабуся або інший родич), яка фактично здійснює догляд за дитиною.

Терміни призначення допомоги:

Допомога призначається з дня звернення за її призначенням, але не раніше від дня, що настає після закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами по день до-сягнення дитиною трьох років включно, або по день працевлаштування.

Розмір допомоги:

Допомога призначається у розмірі встановленого прожиткового мінімуму для дітей віком до шести років, але не менш як 25 відсотків розміру прожиткового мініму-му, встановленого законом для працездат-ної особи, з розрахунку на місяць.

При народженні двох і більше дітей допомога призначається на кожен дитину.

Допомога по догляду за ди-тиною до досягнення нею трирічного віку призна-чається на підставі наказу (розпорядження) робото-давця про надання застра-хованій особі ідпустки по догляду за дитиною

Допомога по догляду за ди-тиною до 3-х років на-дається одному із батьків дитини, усиновителю, бабі, діду, іншому родичу або опікуну, який фактично здійснює догляд за дитиною

Для одержання допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку органам праці та соціального захисту населення за місцем проживання подаються такі документи:

- заява матері (батька, усиновителя, опікуна), що складається за формою, затвердженою Мінпраці;
- виписка з наказу за місцем служби про надання відпустки;
- копія свідоцтва про народження дитини;
- довідка з місця проживання заявника про те, що з ним проживає дитина;
- копія трудової книжки матері (батька, усиновителя, опікуна), що здійснює догляд за дитиною;
- довідка з місця навчання для осіб, які навчаються;
- особи, які не працюють, подають довідку, видану органом, що здійснює державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, про те, що вони не зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності, а у разі перебування на обліку в центрі зайнятості – довідку про те, що виплата допомоги по безробіттю або матеріальна допомога по безробіттю – не проводиться;
- особи, які є суб'єктами підприємницької діяльності й сплачують фіксований податок та які не застраховані у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, подають довідку з органів державної податкової служби про припинення підприємницької діяльності.

Усиновителі та опікуни подають також копію рішення про усиовлення або встановлення опіки.

Особи, звільнені з роботи у зв'язку з ліквідацією підприємства, установи чи організації, подають відповідну довідку ліквідаційної комісії.

Якщо особа, яка звертається за призначенням допомоги, зареєстрована в одному місці, а фактично проживає в іншому, допомога може бути призначена за місцем фактичного проживання за умови подання довідки про неодержання зазначеної допомоги в органах праці та соціального захисту населення за місцем реєстрації.

ДОПОМОГА НА ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ОПІКОЮ ЧИ ПІКЛУВАННЯМ

Ця допомога призначається, відповідно до *Закону України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми"*, особам, визначеним в установленому порядку опікунами чи піклувальниками дітей, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків батьківських прав чи з інших причин залишилися без батьківської опіки.

Допомога призначається, якщо середньомісячний розмір одержуваних на дитину аліментів і пенсії за попередні шість календарних місяців не перевищує прожиткового мінімуму, встановленого для дитини відповідного віку.

Розмір допомоги – це різниця між встановленим прожитковим мінімумом для дитини відповідного віку та середньомісячним розміром одержуваних на дитину аліментів і пенсії за попередні шість календарних місяців, але не менше, як 25% розміру прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатної особи на місяць.

Для одержання допомоги на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням, органів праці та соціального захисту населення подаються такі документи:

- заява опікуна чи піклувальника про призначення допомоги, що складається за формою, затвердженою Мінпраці;
- копія рішення про встановлення опіки чи піклування;
- копія свідоцтва про народження дитини;
- довідка з місця проживання заявника про склад сім'ї;
- довідка про місячні розміри аліментів і пенсії, що одержує на дитину опікун чи піклувальник (у разі одержання дитиною пенсії довідку видають органи праці та соціального захисту населення).

Якщо опікун чи піклувальник проживає за місцем проживання дитини, яка перебуває під його опікою чи піклуванням, подається довідка, видана органом праці та соціального захисту населення за місцем реєстрації опікуна чи піклувальника про те, що він не перебуває на обліку як одержувач допомоги на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням, і не одержує зазначеної допомоги.

ДОПОМОГА НА ДІТЕЙ ОДИНОКИМ МАТЕРЯМ

Відповідно до Закону України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", право на допомогу на дітей одиноким матерям мають одинокі матері, одинокі усиновителі (які не перебувають у шлюбі), якщо у свідоцтві про народження дитини відсутній запис про батька дитини, або запис про батька проведено у встановленому порядку за вказівкою матері.

Право на допомогу на дітей одиноким матерям мають вдови та вдівці з дітьми віком до 16 років (учнів – до 18), які не одержують на них пенсії в разі втрати годувальника, або соціальної пенсії.

Допомога на дітей одиноким матерям не призначається при перебуванні дитини на повному державному утриманні.

Розмір допомоги:

Допомога на дітей одиноким матерям надається у сумі, що дорівнює різниці між 50% прожиткового мінімуму для дитини-

---

Право на допомогу на дітей одиноким матерям мають вдови та вдівці з дітьми віком до 16 років (учнів – до 18), які не одержують на них пенсії

ни відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунок на одну особу за попередні шість місяців, але не менш як 10% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Терміни призначення допомоги:

Допомога на дітей одиницями матерям призначається з місяця, в якому було подано заяву з усіма необхідними документами, та виплачується щомісяця по місяць досягнення дитиною 16-річного (учнями – 18-річного) віку включно.

Для одержання допомоги на дітей одиницями матерям до органу праці та соціального захисту населення за місцем проживання подаються такі документи:

- заява про призначення допомоги, що складається за формою, Мінпраці;
- довідка державного органу реєстрації актів цивільного стану про підстави внесення до книги реєстрації народжень відомостей про батька дитини;
- копія свідоцтва про народження дитини;
- довідка про проживання дитини з матір'ю, видана за місцем проживання сім'ї. При неможливості одержання такої довідки орган праці та соціального захисту населення здійснює обстеження сім'ї за місцем проживання і складає акт із зазначенням факту проживання дитини з матір'ю. Якщо ж дитина навчається за межами населеного пункту, в якому проживає мати, і не перебуває на повному державному утриманні, замість довідки про проживання дитини з матір'ю подається довідка з місця проживання матері та довідка з місця проживання (навчання) дитини.

Усиновителі подають також копію рішення про усиовлення.

Вдови та вдівці подають довідку про те, що вони не одержують на дітей пенсію в разі втрати годувальника або соціальну пенсію.

Якщо одинока мати народила дитину за межами України і не може подати документ, який підтверджує той факт, що вона є одинокою матір'ю, рішення про

У сільській місцевості прийняття заяв з необхідними документами здійснюють уповноважені виконавчих комітетів сільських (селищних) рад

призначення їй допомоги на дитину приймає орган праці та соціального захисту населення на підставі обстеження матеріально-побутових умов сім'ї і документа про народження дитини.

У сільській місцевості прийняття заяв з необхідними документами для призначення державної допомоги сім'ям з дітьми і передачу їх відповідним органам праці та соціального захисту населення здійснюють особи, уповноважені виконавчими комітетами сільських і селищних рад.

Якщо одинока мати народила дитину за межами України і не може подати документ, який підтверджує той факт, що вона є одинокою матір'ю, рішення про призначення їй допомоги на дитину приймає орган праці та соціального захисту населення на підставі обстеження матеріально-побутових умов сім'ї і документа про народження дитини.

ДОПОМОГА ПО ТИМЧАСОВІЙ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ

Цей вид допомоги надається відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням".

Допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке повністю або частково компенсує втрату заробітної плати (доходу), у разі настання в неї одного з таких страхових випадків:

- **тимчасова непрацездатність** внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві;
- **необхідність догляду за хворою дитиною.** По догляду за хворою дитиною віком до 14 років допомога виплачується з першого дня за період, протягом якого дитина, за висновком лікаря, потребує догляду, але не більш як за 14 календарних днів. Якщо дитина потребує стаціонарного лікування, допомога виплачується за весь час її перебування в стаціонарі разом з хворою дитиною;
- **необхідність догляду за хворим членом сім'ї.** Допомога (крім догляду за хворою дитиною віком до 14 років) надається з першого дня, але не більш як за 3 календарні дні, а у виняткових випадках, з урахуванням тяжкості хвороби члена сім'ї та побутових обставин, не більш як за 7 календарних днів);
- **догляд за дитиною віком до трьох років або за дитиною-інвалідом** віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною;
- **карантин,** накладений органами санітарно-епідеміологічної служби. Допомога надається з першого дня за весь час відсутності на роботі з цієї причини;
- **тимчасове переведення застрахованої особи,** відповідно до медичного висновку, **на легшу, менше оплачувану роботу.** Надається з першого дня за час такої роботи, але не більше, як за два місяці. Ця допомога обчислюється за загальними правилами, але надається в розмірі, який разом із заробітком за тимчасово виконувану роботу не може перевищувати суми повного заробітку до часу переведення;
- **протезування** з розміщенням у стаціонар протезно-ортопедичного підприємства. Надається з першого дня за весь період перебування в цьому підприємстві з урахуванням часу на проїзд до протезно-ортопедичного підприємства і назад;
- **санаторно-курортне лікування.** Надається, якщо тривалість щорічної

(основної та додаткової) відпустки недостатня для лікування та проїзду до санаторно-курортного закладу і назад.

Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується залежно від страхового стажу в таких розмірах:

- **60%** середньої заробітної плати (доходу) – застрахованим особам, які мають страховий стаж до п'яти років;
- **80%** середньої заробітної плати (доходу) – застрахованим особам, які мають страховий стаж від п'яти до восьми років;
- **100%** середньої заробітної плати (доходу) – застрахованим особам, які мають страховий стаж понад вісім років;
- **100%** середньої заробітної плати (доходу) – застрахованим особам, віднесеним до 1-4 категорій осіб, які постраждали від Чорнобильської

Підставою для призначення допомоги з тимчасової непрацездатності є виданий в установленому порядку лист непрацездатності

катастрофи; одному з батьків, або особі, що їх замінює та доглядає хвору дитину віком до 14 років, яка потерпіла від Чорнобильської катастрофи; ветеранам війни та особам, на яких поширюється чинність Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту".

Підставою для призначення допомоги з тимчасової непрацездатності є виданий в установленому порядку лист непрацездатності.

ДОПОМОГА НА ПОХОВАННЯ

Допомога на поховання застрахованої особи надається відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням" у разі смерті застрахованої особи, а також членів сім'ї, які перебували на її утриманні:

- дружини (чоловіка);
- дітей, братів, сестер та онуків, які не досягли 18 років, або старших цього віку, якщо вони стали інвалідами до 18 років (братів, сестер та онуків, за умови, що вони не мають працездатних батьків), студентів та учнів середніх професійно-технічних та вищих навчальних закладів з денною формою навчання – до 23 років;
- батька, матері;
- діда та баби за прямою лінією спорідненості.

Розмір допомоги з 1 травня 2005 року – **1000 грн.**

Не вважаються такими, що перебували на утриманні застрахованої особи, члени сім'ї, які мали самостійні джерела засобів існування (одержували заробітну плату, пенсію тощо).

Допомога на поховання застрахованої особи призначається сім'ї померлого, або особи, яка здійснила поховання, на підставі свідоцтва про смерть, виданого органом реєстрації актів громадянського стану.

Допомога на поховання застрахованої особи призначається особі, яка здійснила поховання, на підставі свідоцтва про смерть

Допомога на поховання члена сім'ї застрахованої особи призначається застрахованій особі на підставі свідоцтва про смерть, виданого органом реєстрації актів громадянського стану, та довідки з місця проживання про перебування померлого члена сім'ї на утриманні застрахованої особи.

Допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні, призначається відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття" і виплачується особам, які здійснювали поховання, у розмірі прожиткового мінімуму.

Ця допомога виплачується на підставі заяви та документів, які:

- підтверджують факт смерті безробітного чи особи, яка перебувала на його утриманні (довідка про смерть);
- засвідчують факт перебування особи на утриманні безробітного;
- засвідчують особу, яка здійснила поховання (паспорт або інший документ, що посвідчує особу).

Суми матеріального забезпечення на випадок безробіття, що належать безробітному і залишилися неодержаними у зв'язку з його смертю, виплачуються непрацездатним особам, які перебували на утриманні померлого або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання.

Допомогу на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні, призначають центри зайнятості

Допомогу виплачуються, якщо звернення щодо їхнього отримання надійшло не пізніше ніж за 6 місяців після смерті безробітного.

Допомогу на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні, **призначають центри зайнятості**, на які покладено функції робочих органів виконавчої дирекції Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, за місцем перебування безробітного на обліку і виплачуються через банківські установи у встановленому порядку.

Розміри допомоги на поховання всіх інших осіб визначені постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. №1753.

Допомога на поховання пенсіонерів надається особам, які здійснили поховання пенсіонера, органом, що виплачував пенсію, у розмірі двохмісячної пенсії померлого але не менш як 150 грн. за рахунок коштів, з яких виплачувалася пенсія.

У разі смерті **аспіранта, докторанта, клінічного ординатора, студента** вищого навчального закладу I-IV рівнів акредитації очної форми навчання, учня професійно-технічного навчального закладу надається допомога на поховання у розмірі 150 грн., якщо померла особа не перебувала на утриманні особи, застрахованої в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. У такому ж розмірі надається допомога на поховання особи, яка перебувала на утриманні зазначених осіб. Допомога надається за рахунок коштів місцевого бюджету за місцем проживання сім'ї померлого або особи, яка здійснила поховання.

При смерті **особи, яка не належить до зазначених вище категорій** і не застрахована в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, допомога на поховання надається за рішенням місцевої державної адміністрації, або виконкому ради з урахуванням матеріального становища цієї особи у розмірі до 150 грн. за рахунок коштів місцевого бюджету. Допомога надається сім'ї померлого або особі, яка здійснила поховання, за останнім місцем проживання померлої особи.

Якщо середньомісячний сукупний дохід за шість календарних місяців на одного члена сім'ї померлого або середньомісячний дохід за цей самий період особи, яка здійснила поховання, не перевищував 65 грн, то, крім допомоги на поховання, сім'ї померлого, або особі яка здійснила поховання, надається додаткова грошова допомога на поховання в розмірі 90 грн. за рахунок коштів, з яких надавалася допомога на поховання.

ДОПОМОГА ЛЮДЯМ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ІНВАЛІДАМ З ДИТИНСТВА ТА ДІТЯМ-ІНВАЛІДАМ

Ця допомога призначається відповідно до Закону України "Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам".

Державна соціальна допомога призначається інвалідам з дитинства I та II групи, непрацюючим інвалідам III групи, а також дітям-інвалідам віком до 18 років.

Інвалідам з дитинства, які мають одночасно право на державну соціальну допомогу і пенсію, призначається державна соціальна допомога або пенсія за їхнім вибором.

Розміри державної соціальної допомоги:

Законом України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" встановлено, що з 1 липня 2005 року розрахунковий розмір, що застосовується при визначенні розмірів державної соціальної допомоги для інвалідів з дитинства та дітей-інвалідів складає 319 грн., а з 1 жовтня 2005 року – 332 грн. Відповідно, якщо в законі йдеться про прожитковий мінімум, необхідно мати на увазі зазначений розрахунковий розмір.

Державна соціальна допомога призначається:

- інвалідам з дитинства I групи – 100% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- інвалідам з дитинства II групи – 70% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- непрацюючим інвалідам з дитинства III групи – 50% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- дітям-інвалідам віком до 16 років – 70% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Для призначення державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства і дітям-інвалідам слід подати до органу праці та соціального захисту населення за місцем постійного проживання інваліда такі документи:

- заява за формою, затвердженою спільним наказом Мінпраці, МОЗ, Мінфіну;
- паспорт або (в разі його відсутності) інший документ, що може засвідчувати особу, яка подає заяву;

- копія свідоцтва про народження дитини-інваліда;
- довідка про місце проживання інваліда з дитинства або дитини-інваліда чи копія паспорта інваліда з дитинства з відомостями про реєстрацію, чи копія паспорта інваліда з дитинства з відомостями про постійне місце проживання;
- довідка про місце проживання батьків, усиновителів, опікуна, піклувальника, який подав заяву, чи копія паспорта з відомостями про постійне місце проживання.

Непрацюючі інваліди з дитинства III групи додатково подають копію трудової книжки та довідки органів державної податкової служби про те, що заявник не займається підприємницькою діяльністю, і про відсутність даних про доходи цієї фізичної особи. У разі відсутності трудової книжки – лише зазначені довідки органів державної податкової служби.

Заяву про призначення державної соціальної допомоги інваліду з дитинства I чи II групи, який визнаний неієздатним, а також – на дитину-інваліда, подає один із батьків, усиновителів, опікун, піклувальник за місцем постійного проживання або за місцем фактичного проживання особи, яка подає заяву, за умови подання довідки про неодержання цієї допомоги в органі праці та соціального захисту населення за місцем постійного проживання.

Якщо із заявою звертається опікун або піклувальник, то подається також копія рішення про встановлення опіки чи піклування.

Допомога може бути призначена і за фактичним місцем проживання інваліда, при умові подання довідки про неодержання цієї допомоги в органі праці та соціального захисту населення за місцем постійного проживання.

НАДБАВКИ НА ДОГЛЯД

Законом України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" встановлено, що з 1 липня 2005 року розрахунковий розмір, що застосовується при визначенні розмірів надбавки на догляд за інвалідом I групи – 406 грн., надбавки на догляд за дитиною-інвалідом віком до 6 років – 362 грн., надбавки на догляд за дитиною-інвалідом віком до 18 років – 460 грн., а з 1 жовтня 2005 року при визначенні розміру надбавки на догляд за інвалідом I групи – 423 грн., надбавки на догляд за дитиною-інвалідом віком до 6 років – 376 грн., надбавки на догляд за дитиною-інвалідом віком до 18 років – 468 грн.

Відповідно, якщо далі йтиметься про прожитковий мінімум, необхідно мати на увазі розрахунковий розмір, зазначений вище.

Надбавка на догляд за інвалідом з дитинства I групи, встановлюється у розмірі 50% прожиткового мінімуму (203 грн. – з 1 липня 2005 року, 211 грн. 50 коп. – з 1 жовтня 2005 року).

Надбавка на догляд призначається одинокій матері (одинокому батьку) **незалежно** від факту роботи та середньомісячного сукупного доходу сім'ї, в якій виховується дитина-інвалід, і встановлюється в розмірі: на дитину-інваліда віком до 6 років – 50% прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років, на дитину-інваліда віком від 6 до 18 років – 50% прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років.

Надбавка на догляд за дитиною-інвалідом віком до 18 років призначається одному з батьків, усиновителів, опікуну, піклувальнику, які не працюють і фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом.

Заява про призначення державної соціальної допомоги подається інвалідом з дитинства до управління праці та соціального захисту населення за місцем проживання.

Заява про призначення державної соціальної допомоги інваліду I чи II групи, який визнаний недієздатним, а також на дитину-інваліда подається одним із батьків, усиновителем, опікуном або піклувальником за місцем свого проживання.

Одному з батьків, який не працює і здійснює догляд за дитиною-інвалідом призначається надбавка

До заяви про призначення державної соціальної допомоги повинні бути надані документи:

- про вік інваліда з дитинства або дитини-інваліда
- про місце проживання інваліда з дитинства або дитини-інваліда
- документи про місце проживання батьків, усиновителів, опікуна або піклувальника, який подав заяву
- довідка медико-соціальної експертизи або медичний висновок, видані у встановленому порядку.

Якщо з заявою звертається опікун або піклувальник, то подається також копія рішення органу опіки і піклування про встановлення опіки чи піклування.

Один із непрацюючих батьків, усиновителів, опікун або піклувальник, які фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом віком до 18 років, додатково подають довідку про те, що вони не працюють, видану за місцем проживання.

Для призначення надбавки на догляд одинока мати (одинокий батько) додатково до документів, вказаних вище, подає:

- заяву про призначення надбавки на догляд за дитиною-інвалідом за формою встановленого зразка;
- оригінал довідки органу реєстрації актів громадянського стану про підставу внесення до книги реєстрації народження відомостей про батька дитини;

- довідку про спільне проживання з дитиною-інвалідом, видану за місцем проживання;
- рішення про усиновлення (для усиновлених дітей);
- довідку з місяця навчання дитини.

ЩОМІСЯЧНА ГРОШОВА ДОПОМОГА МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНІЙ ОСОБІ, ЯКА ПРОЖИВАЄ РАЗОМ З ІНВАЛІДОМ І ЧИ II ГРУПИ ВНАСЛІДОК ПСИХІЧНОГО РОЗЛАДУ

Цей вид щомісячної грошової допомоги надається відповідно до *Закону України "Про психіатричну допомогу"*.

Допомога на догляд надається особі, яка зареєстрована, або остійно проживає на одній житловій площі з інвалідом і здійснює догляд за ним

Щомісячна грошова допомога мало-забезпеченій особі на догляд за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу (далі – допомога на догляд), з яким вона проживає, і який, за висновком лікарської комісії медичного закладу, потребує постійного стороннього догляду, надається у грошовій формі, якщо середньомісячний сукупний дохід сім'ї є нижчим від прожиткового мінімуму для сім'ї.

Допомога на догляд надається особі, яка зареєстрована або постійно проживає на одній житловій площі з інвалідом і здійснює догляд за ним.

Розмір допомоги становить 10% прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатної особи.

Для призначення грошової допомоги на догляд до відповідних органів праці та соціального захисту населення слід подати такі документи:

- заяву;
- документ, що посвідчує особу;
- довідку про склад сім'ї із зазначенням прізвищ, імен та по батькові, родинних зв'язків членів сім'ї;
- довідки про доходи кожного члена сім'ї;
- висновок лікарської комісії медичного закладу щодо необхідності постійного стороннього догляду за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу;
- довідки про наявність і розміри земельних ділянок, виділених для ведення особистого підсобного господарства, городництва, сінокосіння, випасання худоби та земельної частки, виділеної внаслідок розпаювання землі.

У сільській місцевості заяви з документами, необхідними для призначення допомоги на догляд, приймають уповноважені особи, визначені виконавчі комітети

селищних і сільських рад, і передаються відповідним органам праці та соціального захисту населення.

Допомога на догляд призначається з місяця звернення по допомогу, якщо протягом місяця подані всі необхідні документи, терміном на шість місяців і виплачується щомісяця.

ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМ СІМ'ЯМ

Малозабезпечені сім'ї отримують державну соціальну допомогу відповідно до Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям".

Цей вид допомоги сім'я отримує, якщо з поважних і незалежних від неї причин її середньомісячний сукупний дохід є нижчим від прожиткового мінімуму для сім'ї.

До складу сім'ї входять особи, які проживають спільно (під одним дахом), пов'язані спільним побутом, а також мають взаємні права й обов'язки. Права члена сім'ї має і самотня особа.

Розмір державної соціальної допомоги становить різницю між прожитковим мінімумом сім'ї та її середньомісячним сукупним доходом. Але, при цьому, розмір допомоги не може перевищувати 75% прожиткового мінімуму для сім'ї.

Прожитковий мінімум для сім'ї складається із суми прожиткових мінімумів (відповідно до кількості членів сім'ї), розрахованих та затверджених для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення, згідно із Законом України "Про прожитковий мінімум". Прожитковий мінімум для сім'ї визначається для кожної сім'ї залежно від її складу.

До стабілізації економічної ситуації в Україні розмір допомоги визначається з урахуванням **рівня забезпечення прожиткового мінімуму**.

Рівень забезпечення прожиткового мінімуму встановлюється, виходячи з реальних можливостей видаткової частини Державного бюджету і затверджується одностайно з прийняттям Закону про Державний бюджет України на відповідний рік.

У Законі України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" передбачено рівень забезпечення прожиткового мінімуму для працездатних осіб – 100 грн., для непрацездатних осіб – 140 грн., для інвалідів – 150 грн.

Для кожної дитини, яка входить до складу малозабезпеченої сім'ї, рівень забезпечення прожиткового мінімуму **збільшено на 10%** (відносно 140 грн.). **На 20%** збільшено рівень забезпечення прожиткового мінімуму для кожної дитини, яку утримує матір (батько, усиновитель), що не перебуває в шлюбі. При цьому, запис про батька (матір, усиновителя) цієї дитини повинен проводитись в установленому порядку за вказівкою матері (батька, усиновителя) дитини в Книзі реєстрації народжень. Також **на 20%** збільшено рівень забезпечення про-

житкового мінімуму для кожної дитини, в якій один або обое батьків є інвалідами I або II групи.

Якщо середньомісячний сукупний дохід сім'ї менший від прожиткового мінімуму сім'ї, сім'я може отримати державну соціальну допомогу

підвищено на 25%.

Цей вид державної допомоги призначають органи праці та соціального захисту населення за місцем проживання малозабезпеченої сім'ї.

У сільській місцевості заяви з документами, необхідними для призначення вказаної допомоги, приймають уповноважені особи, визначені виконавчими комітетами селищних і сільських рад, і передають відповідним органам праці та соціального захисту населення.

ЖИТЛОВІ СУБСИДІЇ

Субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг та для придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива надаються відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. №848 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22.09.01997 р. №1050 із змінами і доповненнями).

Якщо розмір плати у межах норм споживання перевищує 20% середньомісячного сукупного доходу осіб, зареєстрованих у житловому приміщенні призначається субсидія для оплати житлово-комунальних послуг та придбання палива

Субсидії призначаються, якщо розмір плати за житлово-комунальні послуги у межах норм споживання перевищує 20% середньомісячного сукупного доходу осіб, зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку).

Якщо у житловому приміщенні зареєстровані й проживають тільки пенсіонери та інші непрацездатні громадяни або якщо серед зареєстрованих є неповнолітні діти, інваліди I та II групи і середньомісячний сукупний дохід на одного зареєстрованого у приміщенні не перевищує 50% прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць, то субсидія призначається за умови, що розмір плати за житлово-комунальні послуги в межах норм перевищує 15% їхнього середньомісячного сукупного доходу.

Норма володіння чи користування загальною площею житла та нормативи користування комунальними послугами встановлюються, виходячи з 21 кв. м на най-

мача і кожного зареєстрованого у житловому приміщенні та додатково 10,5 кв. м на всіх зареєстрованих.

Субсидія призначається уповноваженому власнику житла, на якого відкрито особовий рахунок за місцем реєстрації.

Середньомісячний сукупний дохід визначається **за попередні шість місяців**, що передують місяцю звернення за наданням субсидії.

Субсидія для придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива призначається, якщо розмір плати у межах норм споживання перевищує 20% середньомісячного сукупного доходу осіб, зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку).

Норми забезпечення населення скрапленим газом, твердим та рідким пічним побутовим паливом та тривалість опалювального періоду встановлює обласна державна адміністрація.

Середньомісячний сукупний дохід визначається **за попередній календарний рік**, з урахуванням коефіцієнта зростання середньої заробітної плати працівників, зайнятих у галузях економіки.

Для призначення житлової субсидії до органу праці та соціального забезпечення населення за місцем проживання подається:

- заява;
- довідка про зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку) осіб;
- довідки про доходи кожного із зареєстрованих;
- декларація про доходи і майновий стан кожного із зареєстрованих;
- відомості про забезпеченість житловою площею та комунальними послугами.

Необхідно особисто пред'явити документ, що посвідчує особу, розрахункові книжки, квитанції або аналогічні документи про фактичну оплату житлово-комунальних послуг за попередній період.

При заборгованості з оплати житлово-комунальних послуг, субсидії призначаються за умови укладення громадянином з підприємством-надавачем житлово-комунальних послуг договору про реструктуризацію заборгованості та внесення поточних платежів за житлово-комунальні послуги.

ДОПОМОГА ПО БЕЗРОБІТТЮ

Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття" передбачено види забезпечення та соціальні послуги:

- допомога по безробіттю, у тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності;
- допомога по частковому безробіттю;
- матеріальна допомога у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації безробітного;
- допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні.

Соціальні послуги, в тому числі й передбачені Законом України "Про зайнятість населення":

- професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації та профорієнтація;
- пошук підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні, у тому числі шляхом надання роботодавцю дотації на створення додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних та фінансування організації оплачуваних громадських робіт для безробітних;
- інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням.

Право на допомогу по безробіттю, залежно від страхового стажу, мають застраховані особи, визнані у встановленому порядку безробітними, які протягом 12 місяців, що передували початку безробіття, працювали на умовах повного або неповного робочого дня (тижня) не менше як 26 календарних тижнів та сплачували страхові внески.

Право на допомогу по безробіттю зберігається у разі настання перерви страхового стажу з поважних причин, якщо особа протягом місяця після закінчення цієї перерви зареєструвалась у встановленому порядку в державній службі зайнятості як безробітна. Поважними причинами є:

- навчання у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, клінічній ординатурі, аспірантурі, докторантурі з денною формою навчання;
- строкова військова служба;
- здійснення догляду непрацюючою працездатною особою за інвалідом I групи або дитиною-інвалідом віком до 16 років, а також за пенсіонером, який за експертним медичним висновком потребує постійного стороннього догляду;
- інші поважні причини, передбачені законодавством України.

Розмір допомоги визначається у відсотках до їхньої середньої заробітної плати (доходу), залежно від страхового стажу:

- до 2 років – 50%;
- від 2 до 6 років – 55%;
- від 6 до 10 років – 60%;
- понад 10 років – 70%

але не більше середньої заробітної плати, що склалася в народному господарстві відповідної області за минулий місяць, і не нижче встановленого законодавством розміру мінімальної заробітної плати.

Виплачується допомога залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру:

- перші 60 календарних днів – 100%;
- протягом наступних 90 календарних днів – 75%;
- у подальшому (210 дн.) – 50%.

Право на **допомогу по безробіттю без урахування страхового стажу** мають особи, визнані в установленому порядку безробітними, які протягом 12 місяців, що передували початку безробіття, працювали менше як 26 календарних тижнів, та особи, які бажають відновити трудову діяльність після тривалої (більше 6 місяців) перерви. Також – застраховані особи, звільнені з останнього місця роботи на підставах, передбачених статтею 37, пунктами 3, 4, 7, 8 статті 40, статтями 41 і 45 Кодексу законів про працю України.

Мінімальний розмір допомоги – 140 грн., а з 1.09.2005р. – 150 грн.

Для визначення розміру та тривалості виплати допомоги з безробіття центр зайнятості користується відомостями персоніфікованого обліку застрахованих осіб, що накопичуються в органах Пенсійного фонду України.

Загальна тривалість виплати допомоги з безробіття не може перевищувати 360 календарних днів протягом двох років.

Допомогу з безробіття призначають центри зайнятості за місцем перебування безробітного на обліку. Для призначення допомоги необхідно подати:

- особисту заяву безробітного;
- довідку про середню заробітну плату за останнім місцем роботи;
- трудову книжку.

Також потрібно пред'явити:

- свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування (при наявності);
- паспорт або інший документ, що посвідчує особу.

Допомога з безробіття виплачується з 8-го дня після реєстрації в установленому порядку в державній службі зайнятості.

Виплата допомоги особам, які звільнилися з останнього місця роботи за власним бажанням без поважних причин, починається з 91-го календарного дня.

Загальна тривалість виплати допомоги з безробіття не може перевищувати 360 календарних днів протягом двох років.

Для осіб передпенсійного віку (за 2 роки до настання права на пенсію) тривалість виплати допомоги з безробіття не може перевищувати 720 календарних днів.

Виплачується допомога два рази на місяць, а за згодою безробітного – один раз на місяць у встановленому порядку через банківські установи.

Допомога по безробіттю може виплачуватися **одноразово для організації підприємницької діяльності безробітними**, які не можуть бути працевлаштовані у зв'язку з відсутністю на ринку праці належної роботи. Ця допомога виплачується особам, яким виповнилося 18 років, за їхнім бажанням у розмірі допомоги з безробіття, нарахованої у розрахунку на рік.

Для розгляду питань щодо отримання допомоги одноразово безробітний має подати до центру зайнятості такі документи:

- заяву про надання допомоги;
- бізнес-план.

Для прийняття рішення про виплату такої допомоги центрами зайнятості створюються комісії з питань одноразової виплати допомоги з безробіття для організації підприємницької діяльності. Рішення про одноразову виплату допомоги з безробіття приймає директор центру зайнятості на підставі висновку зазначеної комісії щодо здатності безробітного до підприємницької діяльності.

Одноразова виплата допомоги з безробіття здійснюється через установи банків у встановленому порядку. Для цього безробітний повинен подати до центру зайнятості протягом 10 календарних днів після прийняття рішення про одноразову виплату допомоги з безробіття засвідчену в установленому порядку копію свідоцтва про державну реєстрацію його як суб'єкта підприємницької діяльності, а в разі створення юридичної особи (суб'єкта підприємницької діяльності) – також копії установчих документів.

Допомога по частковому безробіттю надається при втраті працівником частини заробітної плати через вимушене тимчасове скорочення повної платні. А також – при встановленні на підприємстві, відповідно до законодавства України, зменшеної тривалості робочого часу та (або) перерви в отриманні заробітної плати чи скороченні її розмірів у зв'язку з тимчасовим припиненням виробництва без переривання трудових відносин з причин економічного, технологічного та структурного характеру.

Право на допомогу по частковому безробіттю мають особи, які протягом 12 місяців, що передували місяцю, в якому почався простій, працювали не менше 26

календарних тижнів, сплачували страхові внески та в яких ці простої становлять 20 і більше відсотків робочого часу.

Допомога по частковому безробіттю надається з першого дня простою, тривалість її виплати не може перевищувати 180 календарних днів протягом року.

Виплату допомоги по частковому безробіттю здійснює підприємство за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Матеріальна допомога у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації виплачується у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації за направленням державної служби зайнятості.

Виплата здійснюється з першого дня навчання. Тривалість виплати матеріальної допомоги зараховується до загальної тривалості виплати допомоги з безробіття і не може її перевищувати.

Матеріальна допомога по безробіттю

Матеріальна допомога по безробіттю надається безробітним, у яких закінчився строк виплати допомоги по безробіттю, за умови, що середньомісячний сукупний дохід на члена сім'ї не перевищує встановлений законодавством рівень забезпечення прожиткового мінімуму для призначення допомоги відповідно до Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям".

Матеріальна допомога по безробіттю надається протягом 180 календарних днів.

Матеріальна допомога по безробіттю призначається з наступного дня після закінчення виплати допомоги по безробіттю на підставі заяви безробітного, довідок про склад сім'ї та доходи кожного її члена за шість місяців, що передують місяцю подання заяви про надання матеріальної допомоги по безробіттю, які безробітні надають особисто, у разі подання всіх необхідних документів протягом місяця з дня подання заяви.

Якщо зазначені довідки отримані пізніше шести місяців з дня подання заяви без поважних причин, то матеріальна допомога по безробіттю не призначається.

Якщо умови для одержання матеріальної допомоги по безробіттю виникли пізніше від дня припинення виплати допомоги по безробіттю, то вона призначається з дня подання безробітним заяви.

Виплата матеріальної допомоги по безробіттю припиняється на період призначення безробітній жінці допомоги по вагітності та пологах.

Матеріальну допомогу по безробіттю, одноразова матеріальна допомога безробітному та непрацездатним особам, які перебувають на його утриманні, **призначають центри зайнятості**, на які покладено функції робочих органів виконавчої дирекції Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

При втраті частини заробітної плати через вимушене тимчасове скорочення робочого часу надається допомога по безробіттю

ВИМОГИ ДО ДОКУМЕНТІВ

У заяві, форму якої затверджують відповідні органи центральної виконавчої влади, мають бути ретельно заповнені всі графи на підставі паспорта заявника або іншого документа, що посвідчує особу. Також у заяві повинен стояти власноручний підпис заявника.

У довідці про склад сім'ї мають бути зазначені прізвища, імена та по батькові всіх членів сім'ї, їхні дати народження та родинні стосунки, рід заняття, а також характеристики житла, в якому вони зареєстровані й проживають.

Довідка про доходи має містити точні реквізити підприємства: юридична адреса, номери телефонів, код ЗКПО, у якій податковій адміністрації воно зареєстровано; інформацію про громадянина, якому видається довідка: прізвище, ім'я, по батькові без скорочень, посада, чи є підприємство постійним місцем роботи громадянина, його індивідуальний ідентифікаційний код; інформацію про нараховану заробітну плату помісячно у гривнях і копійках.

При переоформленні допомоги з догляду за дитиною на іншу особу, не зареєстровану в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, яка фактично доглядає за дитиною, має бути довідка з місця служби чи навчання особи, яка одержувала допомогу про те, що вона вийшла на службу чи навчання до закінчення строку частково оплачуваної відпустки по догляду за дитиною і виплату їй допомоги по догляду за дитиною припинено (із зазначенням дати).

При зверненні непрацюючої жінки по допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку в довідці з місця проживання має бути вказано, що мати дитини не працює (не вчиться) і дитина проживає разом з нею.

Висновок лікарської комісії щодо необхідності постійного стороннього догляду за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу видає лікарська консультативна комісія (ЛКК) медичного закладу за місцем проживання інваліда за спеціально встановленою формою, затвердженою наказом Міністерства охорони здоров'я України №363 від 26.12.2000 року (додаток №89).

У довідці повинні підписати керівник та головний бухгалтер підприємства (установи, організації), яке видало довідку, або особи, уповноважені на це посадовими інструкціями, і відповідати вимогам єдиного державного довідника документів.

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" за рахунок коштів Пенсійного фонду в солідарній системі призначаються такі пенсійні виплати:

- пенсія за віком;
- пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства);
- пенсія у зв'язку з втратою годувальника;
- як соціальна послуга надається допомога на поховання пенсіонера.

Основоположні правила пенсійного забезпечення, відповідно до нового законодавства:

- пенсія залежить від страхового стажу – періоду, протягом якого особа підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню та за який **щомісяця сплачені страхові внески** в сумі не меншій за мінімальний страховий внесок;
- страховий стаж обчислюється за даними, що містяться в системі **персоніфікованого обліку доходів громадян**. У разі якщо щомісячні страхові внески були меншими за мінімальний страховий внесок, до страхового стажу зараховується період, визначений за кожний місяць сплати страхових внесків пропорційно до сплачених внесків;
- розмір пенсії визначається виходячи з середньомісячної заробітної плати (доходу), з якої сплачено страхові внески;
- починаючи з 1 липня 2000 року враховується тільки той дохід, який зберігається у системі персоніфікованого обліку доходів громадян.

Варто зауважити, що, при сплаті мінімальних страхових внесків, їхній платник буде отримувати мінімальну пенсію.

Мінімальний розмір пенсії за віком за наявності у чоловіків 25, а у жінок – 20 років страхового стажу встановлюється в розмірі прожиткового мінімуму, встановленого для непрацездатної особи.

За наявності страхового стажу меншої тривалості, пенсія за віком встановлюється в розмірі, пропорційному наявному страховому стажу, виходячи з мінімального розміру пенсії за віком.

З уведенням нової системи пенсійного страхування змінились і принципи врахування середнього заробітку для нарахування пенсії. Тепер до середнього заробітку включаються **тільки ті суми, з яких були сплачені внески**

При сплаті мінімальних страхових внесків їхній платник буде отримувати мінімальну пенсію

Пенсія залежить від періоду, протягом якого сплачувалися страхові внески до Пенсійного фонду.

Страховий стаж – період, протягом якого особа підлягала державному соціальному страхуванню і сплачувала збір та страхові внески.

на обов'язкове державне пенсійне страхування, але в межах встановленої законодавством максимальної суми, з якої сплачуються страхові внески – 4100 грн.

Персоніфікований облік внесків громадян

Починаючи з 1998 року, Пенсійний фонд України веде персоніфікований облік внесків громадян. Відомості про сплачені внески та заробітну плату (доходи) з яких вони сплачуються за поданням підприємств, вносяться в загальнодержавну базу даних на персоніфікований рахунок кожної застрахованої особи.

Найголовніше, і це повинен чітко уявити кожен потенційний пенсіонер, що в базі даних Пенсійного фонду фіксується і зберігається інформація лише про легальні доходи, на які були нараховані страхові внески.

Відповідно до чинного законодавства, для визначення розміру пенсії враховується заробітна плата (дохід) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 року та **за весь період страхового стажу, починаючи з 1 липня 2000 року**. При цьому, за період, починаючи з 1 липня 2000 року – обов'язково, і враховується лише заробітна плата (дохід), яка міститься в базі персоніфікованого обліку доходів громадян.

ПЕНСІЯ ЗА ВІКОМ

Умови призначення пенсії за віком

Право на призначення пенсії за віком мають застраховані особи, які досягли пенсійного віку (чоловіки – 60 років, жінки – 55 років) та мають не менше як 5 років страхового стажу.

Пенсія по інвалідності призначається за наявності страхового стажу на час настання інвалідності

Тимчасово, до прийняття відповідного закону, для окремих категорій осіб, які, відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення", користуються правом дострокового виходу на пенсію,

зберігається таке право і відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

Відстрочення виходу на пенсію – можливість збільшити її розмір

Особі, яка набула право на пенсію за віком, але після досягнення пенсійного віку (чоловіки – 60 років, жінки – 55 років) виявила бажання працювати і одержувати пенсію з більш пізнього строку, пенсія за віком призначається з урахуванням страхового стажу на день звернення за призначенням пенсії з підвищенням розміру пенсії за віком, за кожний повний рік страхового стажу після досягнення пенсійного віку:

Кількість років відкладеного виходу на пенсію за віком	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Підвищення розміру пенсії на %	3,00	6,71	11,83	18,54	27,07	36,46	46,85	58,43	71,19	85,32

При цьому, підвищення розміру пенсії за неповний рік страхового стажу не здійснюється.

Розмір пенсії за віком

Законом передбачено два варіанти обчислення розміру пенсії за віком, з яких особа може обирати найбільш вигідний для себе.

Перший варіант – за новою формулою, яка виглядає таким чином:

$$P = 3p \times Kc$$

P – розмір пенсії, у гривнях;

$3p$ – осучаснений заробіток (дохід) застрахованої особи;

Kc – коефіцієнт страхового стажу застрахованої особи.

Другий варіант – за, так званою, "двоскладовою формулою".

У цьому випадку визначається розмір пенсії, який складається із двох частин:

- частина пенсії, яка припадає на період стажу до набрання чинності нового закону;
- частина пенсії, яка припадає на період страхового стажу після набрання чинності нового закону.

Перша частина пенсії (за стаж до 1 січня 2004 року) визначатиметься за нормами і правилами, які передбачені Законом України "Про пенсійне забезпечення". При цьому частина розміру пенсії за віком, обчислена за раніше діючим законодавством, не може перевищувати максимальних розмірів пенсій, визначених законом для відповідних категорій пенсіонерів, та не може бути нижчою, ніж розмір трудової пенсії за віком з урахуванням цільової грошової допомоги на прожиття, що діяла на день набрання чинності Законом "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

Друга частина пенсії (страховий стаж після 1 січня 2004 року) обчислюватиметься за новою формулою, яка передбачена Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" без обмеження її максимальним розміром.

Частина пенсії, обчислена за період стажу до 1 січня 2004 року, буде проіндексована, відповідно до законодавства про індексацію грошових доходів населення, а також – підвищена на коефіцієнт, який враховує зростання реальної середньої заробітної плати в Україні, та підсумована з другою частиною пенсії, обчисленою за період страхового стажу після набрання чинності законом.

Мінімальний розмір пенсії за віком

Мінімальний розмір пенсії за віком за наявності страхового стажу для чоловіків – 25 років, для жінок – 20 років, встановлюється в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

За кожний повний рік страхового стажу понад 25 років чоловікам і 20 років жінкам пенсія за віком збільшується на 1% мінімального розміру пенсії за віком.

За наявності менш тривалого страхового стажу, ніж 25 років у чоловіків та 20 років у жінок, пенсія за віком встановлюється в розмірі, пропорційному наявному страховому стажу, виходячи з мінімального розміру пенсії за віком.

ПЕНСІЯ ПО ІНВАЛІДНОСТІ

Пенсія по інвалідності призначається при настанні інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату працездатності внаслідок загального захворювання за наявності страхового стажу на час настання інвалідності:

- до досягнення особою 23 років включно – 2 роки;
- від 24 років до досягнення особою 26 років включно – 3 роки;
- від 27 років до досягнення особою 31 року включно – 4 роки;
- для осіб 32 років і старших – 5 років.

Пенсія призначається лише із заробітку, на який нараховуються страхові внески

Якщо інвалідність настала в період проходження строкової військової служби, то пенсія за інвалідністю призначається особі, незалежно від наявності страхового стажу.

Пенсія по інвалідності, залежно від групи інвалідності, призначається в таких розмірах:

- інвалідам I групи – 100% пенсії за віком;
- інвалідам II групи – 90% пенсії за віком;
- інвалідам III групи – 50% пенсії за віком.

Пенсія по інвалідності призначається на весь строк встановлення інвалідності. Інвалідам – чоловікам старшим за 60 років і жінкам старшим за 55 років – пенсії по інвалідності призначаються довічно. Повторний огляд цих інвалідів провадиться тільки за їхньою заявою.

ПЕНСІЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ВТРАТОЮ ГОДУВАЛЬНИКА

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні, за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії за інвалідністю. У разі смерті пенсіонера або при загибелі особи, яка проходила строкову військову службу – незалежно від тривалості страхового стажу.

Дітям цей вид пенсії призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника.

Батьки і чоловік (дружина) померлого, які не були на його утриманні, мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, якщо втратили джерело засобів існування.

Непрацездатними членами сім'ї вважаються:

- чоловік (дружина), батько, мати, якщо вони є інвалідами або досягли пенсійного віку;
- діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого годувальника, які не досягли 18 років, або старші за цей вік, якщо вони стали інвалідами до досягнення 18 років;
- діти, які навчаються за денною формою навчання у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації та у професійно-технічних навчальних закладах, до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років;
- діти-сироти до досягнення ними 23 років, незалежно від того, навчаються вони чи ні;
- чоловік (дружина), а в разі їхнього відсутності – один з батьків або брат чи сестра, дідусь чи бабуся померлого годувальника, незалежно від віку і працездатності, якщо він (вона) не працюють і зайняті доглядом за дитиною померлого годувальника до досягнення нею 8 років.

Такими, що були на утриманні померлого годувальника вважаються члени сім'ї, якщо вони:

- були на повному утриманні померлого годувальника;
- одержували від померлого годувальника допомогу, що була для них постійним і основним джерелом засобів до існування.

Усиновлені діти мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми.

Пасинок і падчерка мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми, якщо вони **не одержували аліментів** від батьків.

Члени сім'ї померлого годувальника, для яких його допомога була постійним і основним джерелом засобів до існування, але які й самі одержували пенсію, мають право, за бажанням, перейти на пенсію у зв'язку з втратою годувальника.

Розмір пенсії

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в розмірі:

- на одного непрацездатного члена сім'ї – 50% пенсії за віком померлого годувальника;

- на двох та більше непрацездатних членів сім'ї – 100% пенсії за віком померлого годувальника, що розподіляється між ними рівними частками.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається у розмірі 50% (100%) пенсії за віком померлого годувальника

Дітям-сиротам пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в зазначених розмірах, виходячи з розміру пенсії за віком кожного з батьків.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається на весь період, протягом якого член сім'ї померлого годувальника вважається непрацездатним, а членам сім'ї, які досягли пенсійного віку – довічно.

ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ОСОБАМ, ЯКІ НЕ МАЮТЬ ПРАВА НА ПЕНСІЮ, ТА ІНВАЛІДАМ

Відповідно до Закону України "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам" особам, які досягли відповідного віку, або є інвалідами і не мають права на пенсію, призначається щомісячна державна грошова соціальна допомога.

Право на таку допомогу настає за умов:

- досягнення віку (у жінок – 58 років, у чоловіків – 63 роки) або визнання інвалідом в установленому порядку, відсутності права на пенсію, відповідно до чинного законодавства;
- не одержання пенсії або соціальних виплат, що призначаються для відшкодування шкоди, заподіяної ушкодженням здоров'я на виробництві, передбачені Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності";
- наявність статусу малозабезпеченої особи.

Розмір державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам за умовами досягнення віку (жінки – 58 років, чоловіки – 63 років) або визнання інвалідом в установленому порядку, відсутності права на пенсію, відповідно до чинного законодавства, встановлюється виходячи з розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність:

- інвалідам I групи, жінкам, яким присвоєно звання "Мати-героїня", – 100%;
- інвалідам II групи – 80%;
- інвалідам III групи – 60%;
- священнослужителям, церковнослужителям та особам, які протягом не менше десяти років до введення в дію Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" (1991 рік) займали виборні посади, або посади за призначенням у релігійних організаціях, офіційно визнаних в Україні та легалізованих, згідно з законодавством України, за наявності архівних документів відповідних державних органів та релігійних організацій або показань свідків, які підтверджують факт такої роботи – 50%; – особам, які досягли віку (чоловіки – 63 роки, жінки – 58 років) – 30%.

Особам, які досягли віку жінки 58 років, чоловіки 63 років або є інвалідами і не мають права на пенсію, призначається соціальна допомога

СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ТА ВИПЛАТИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЄ ФОНД СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ

Відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності", у разі настання страхового випадку Фонд соціального страхування від нещасних випадків зобов'язаний у встановленому законодавством порядку:

- своєчасно та в повному обсязі відшкодувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або в разі його смерті, виплачуючи йому або особам, які перебували на його утриманні:
  - допомогу в зв'язку з тимчасовою непрацездатністю до відновлення працездатності або встановлення інвалідності;
  - одноразову допомогу в разі стійкої втрати професійної працездатності або при смерті потерпілого;
  - щомісяця грошову суму в разі часткової чи повної втрати працездатності, що компенсує відповідну частину втраченого заробітку потерпілого;
  - пенсію з інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання;
  - пенсію у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або через професійне захворювання;

Шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження здоров'я від нещасного випадку на виробництві відшкодує Фонд соціального страхування від нещасних випадків

- грошову суму за моральну шкоду за наявності факту заподіяння цієї шкоди потерпілому;
  - допомогу дитині, яка народилася інвалідом у зв'язку із заподіянням шкоди зародку внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання жінки під час її вагітності.
- організувати поховання померлого, відшкодувати вартість пов'язаних з цим ритуальних послуг, відповідно до місцевих умов;
  - сприяти створенню умов для своєчасного надання кваліфікованої першої невідкладної допомоги потерпілому при настанні нещасного випадку, швидкої допомоги в разі потреби його госпіталізації, ранньої діагностики професійного захворювання;
  - організувати цілеспрямоване та ефективне лікування потерпілого у власних спеціалізованих лікувально-профілактичних закладах або на довірчій основі в інших лікувально-профілактичних закладах з метою якнайшвидшого відновлення здоров'я застрахованого;

- забезпечити потерпілому повного обсягу доступної та раціонально організованої медичної допомоги, яка повинна включати:
  - обслуговування вузькопрофільними лікарями та лікарями загальної практики;
  - забезпечення догляду потерпілого медичними сестрами удома, в лікарні або в іншому лікувально-профілактичному закладі;
  - акушерський та інший догляд удома або в лікарні під час вагітності та пологів;
  - перебування в лікарні, реабілітаційному закладі, санаторії або в іншому лікувально-профілактичному закладі;
  - забезпечення необхідними лікарськими засобами, протезами, ортопедичними, коригуючими виробами, окулярами, слуховими апаратами, спеціальними засобами пересування, зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);
  - всі необхідні заходи для підтримання, підвищення та відновлення працездатності потерпілого;
  - забезпечити, згідно з медичним висновком, домашній догляд за потерпілим, допомогу у веденні домашнього господарства (або компенсувати йому відповідні витрати), сприяти наданню потерпілому, який проживає в гуртожитку, ізольованого житла;
  - відповідно до висновку лікарсько-консультаційної комісії (далі – ЛКК), або медико-соціальної експертної комісії (далі – МСЕК), проводити навчання та перекваліфікацію потерпілого у власних навчальних закладах або на договірній основі в інших закладах;
  - перенавчання інвалідів, якщо внаслідок ушкодження здоров'я або заподіяння моральної шкоди потерпілий не може виконувати попередньої роботи, працевлаштовувати осіб із зниженою працездатністю;
  - організацію робочих місць для інвалідів самостійно або разом з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, з іншими зацікавленими суб'єктами підприємницької діяльності, компенсувати при цьому витрати виробництва, які не покриваються коштами від збуту виробленої продукції, за рахунок Фонду;
  - при невідкладній потребі, надання інвалідам разової грошової допомоги, допомоги у вирішенні соціально-побутових питань за їхній рахунок, або, за рішенням виконавчої дирекції Фонду та її регіональних управлінь – за рахунок Фонду;
  - сплату за потерпілого внесків на медичне та пенсійне страхування;
  - організацію залучення інвалідів до участі у громадському житті.

СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ГРОМАДЯН З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Громадяни похилого віку, ветерани війни та праці, інваліди, які потребують стороннього догляду, побутового і медичного обслуговування можуть одержати такі послуги у будинку-інтернаті, де забезпечуються належні умови для проживання, соціально-побутового обслуговування, надання медичної допомоги громадянам похилого віку та інвалідам, які потребують стороннього догляду і допомоги.

На державне утримання до будинку-інтернату приймаються особи похилого віку, які досягли пенсійного віку, та інваліди I та II групи, старші за 18 років, **які за станом здоров'я потребують стороннього догляду**, побутового обслуговування, медичної допомоги, яким, **згідно з медичним висновком, не протипоказане перебування у будинку-інтернаті та які не мають працездатних родичів, зобов'язаних їх утримувати** за законом.

Як виняток, до будинку-інтернату можуть бути прийняті особи похилого віку та інваліди, які мають працездатних дітей або родичів, зобов'язаних, відповідно до чинного законодавства, утримувати їх, якщо вони (родичі) з об'єктивних причин не можуть цього робити. У такому разі щодо кожного окремого випадку, на підставі підтверджувальних документів, приймається рішення колегії головних управлінь праці та соціального захисту населення обласних держадміністрацій.

До будинку-інтернату за наявності там вільних місць і за умов **стовідсоткового відшкодування витрат на утримання** можуть бути прийняті особи, які мають працездатних дітей або родичів, які, відповідно до чинного законодавства, зобов'язані їх утримувати.

На тимчасове проживання терміном від 1 до 6 місяців, як на державне утримання, так і на платній основі, за наявності вільних місць до будинку-інтернату можуть бути прийняті громадяни похилого віку та інваліди, ветерани війни і праці.

Для одержання дозволу на поселення до будинку-інтернату необхідно подати до управління праці та соціального захисту населення за місцем проживання такі документи:

- особисту заяву громадянина похилого віку чи інваліда про його прийняття до будинку-інтернату;
- паспорт (або інший документ, що засвідчує особу);
- медичну картку про стан здоров'я з висновком про необхідність стороннього догляду;
- довідку про розмір призначеної пенсії;
- довідку про склад сім'ї за встановленою формою;
- довідку медико-соціальної експертної комісії про групу інвалідності особи, яка приймається до будинку-інтернату (за наявності групи інвалідності).

На підставі зазначених документів головне управління праці та соціального захисту населення обласної державної адміністрації видає путівку на поселення в будинок-інтернат.

Інвалідам і пенсіонерам, які проживають у будинку-інтернаті, виплачується 25% розміру призначеної пенсії, але не менше 20% мінімального розміру пенсії за віком на місяць.

Інвалідам і пенсіонерам, які проживають у будинку-інтернаті на платній основі, пенсія виплачується у повному обсязі.

Альтернативною формою діяльності будинків-інтернатів є надання соціальних послуг через **територіальні центри соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян**.

Для організації надання їм необхідних соціальних послуг в кожному районі, місті, районах міст діють територіальні центри, якими обслуговується понад 800 тис. пенсіонерів.

У структурі територіальних центрів діють:

- відділення соціальної допомоги вдома;
- відділення соціально-побутової реабілітації;
- відділення медико-соціальної реабілітації;
- стаціонарні відділення для тимчасового і постійного проживання;
- відділення по наданню грошової та натуральної допомоги;
- спеціалізовані відділення для надання соціальних послуг інвалідам з психічними розладами

Крім вищезазначених відділень функціонують:

- житлові будинки з комплексом служб соціально-побутового призначення та цілодобовим медичним обслуговуванням;
- лікувально-виробничі майстерні;
- їдальні;
- магазини.

Понад 36 тисяч соціальних працівників терцентрів надають біля 40 різних видів послуг цій категорії громадян.

Це доставка продуктів харчування і медикаментів, приготування їжі, виклик лікарів, прання білизни і прибирання житла, доставка палива, розпилення дров, оплата комунальних платежів, допомога в обробі присадибних ділянок, оформлення документів на субсидії та влаштування до будинку-інтернату, на санаторне лікування тощо.

Інвалідам і пенсіонерам, які проживають у будинку-інтернаті, виплачується 25% розміру пенсії, але не менше 20% мінімального розміру пенсії за віком на місяць

Особи, які потребують сторонньої допомоги можуть обслуговуватися вдома

При необхідності малозабезпечені громадяни похилого віку забезпечуються безкоштовними гарячими обідами, отримують допомогу продуктами харчування, одягом, взуттям, паливом, отримують послуги перукарів, майстрів з пошиву та ремонту одягу, взуття, ремонтів будівель, телерадіоапаратури тощо

Особи, які потребують постійного стороннього догляду, можуть обслуговуватись у будинку інтернаті

підприємства, організації, банки, фонди, релігійні конфесії, громадські організації, учнівська і студентська молодь, окремі громадяни.

Для отримання таких послуг необхідно звертатися до територіального центру соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян при управлінні праці та соціального захисту населення районної державної адміністрації.

При необхідності малозабезпечені громадяни похилого віку забезпечуються безкоштовними гарячими обідами, отримують грошову та натуральну допомогу продуктами харчування, одягом, взуттям, паливом, отримують послуги перукарів, майстрів з пошиву та ремонту одягу, взуття, ремонтів будівель, телерадіоапаратури тощо.

Для організації допомоги малозабезпеченим громадянам похилого віку та інвалідам можуть залучатися

СОЦІАЛЬНИЙ ІНСПЕКТОР

Адресна соціальна допомога стає одним з основних інструментів подолання бідності. Це – допомога нужденним громадянам. Саме тому виникла необхідність у запровадженні інституту соціальних інспекторів, які покликані виконувати саме функції визначення нужденності громадян та допомагати їм одержати необхідну допомогу.

Соціальний інспектор у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Робота соціального інспектора включає такі основні види діяльності:

- визначення нужденності сім'ї;
- перевірка достовірності поданої сім'єю інформації;
- вибіркова перевірка особових справ одержувачів соціальної допомоги;
- інформаційно-роз'яснювальна робота.

Соціальний інспектор проводить перевірки нужденності сімей, які звертаються за наданням державної допомоги.

З питаннями щодо надання соціальної допомоги нужденні люди можуть звертатися до соціального інспектора.

ПЕРЕВІРКА НУЖДЕННОСТІ СІМ'Ї ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ:

- у випадках, коли соціальна допомога може бути призначена як виняток;
- за умов, коли при прийомі документів у спеціаліста виникають сумніви;
- у разі необхідності визначення поважних чи незалежних причин подання сім'єю відомостей про відсутність доходів або їхній низький рівень.

Основне завдання соціального інспектора – виявляти тих, хто найбільше потребує допомоги і надати її, та попередити зловживання.

СОЦІАЛЬНИЙ ІНСПЕКТОР ПЕРЕВІРЯЄ ДОСТОВІРНІСТЬ ВІДОМОСТЕЙ У ВИПАДКАХ, КОЛИ:

- достовірність поданих документів викликає сумніви у спеціалістів приймальні;
- подана інформація про доходи та майновий стан суперечить інформації, що міститься в одному з документів;
- подається інформація про відсутність доходів або низький дохід не вперше і при цьому відсутні об'єктивні та поважні причини;

- заявник або члени його сім'ї подають інформацію про джерело своїх доходів, яким є підприємство, що неодноразово подавало недостовірні дані;
- подається інформація про низький дохід заявником, який раніше подавав недостовірну інформацію;
- заявник подає інформацію про відсутність доходів або низькі доходи, при цьому відомо, що протягом вказаного періоду заявником або членами його сім'ї придбано житло, автомобіль інші речі довгострокового вжитку;
- заявник подає відомості про низький дохід, не зазначаючи об'єктивних та поважних причин такого стану справ, при цьому відомо, що один з членів його сім'ї одержує освіту на контрактній основі, вартість якої очевидно значно перевищує вказані розміри доходів.

ІНФОРМАЦІЙНО-РОЗ'ЯСНЮВАЛЬНА РОБОТА

Роз'яснення соціального інспектора з питань, які найчастіше виникають у заявників під час спілкування з ним, є обов'язковою складовою інформаційно-роз'яснювальної роботи соціального інспектора.

Соціальний інспектор може безпосередньо давати роз'яснення з питань надання соціальної допомоги та роботи соціального інспектора зокрема.

Соціальний інспектор надає заявнику усю необхідну йому інформацію про види державної допомоги, порядок звернення по допомогу, умови отримання тощо. У розпорядженні соціального інспектора мають бути листівки, які містять цю інформацію.

Узагальнені звіти про результати перевірок достовірності та повноти інформації про доходи на підприємствах, в установах, організаціях осіб-суб'єктів підприємницької діяльності можуть бути опубліковані у засобах масової інформації.

ЩО НЕОБХІДНО ЗНАТИ ПРО ДЕРЖАВНУ СОЦІАЛЬНУ ДОПОМОГУ?

Підписано до друку 12.08.2005 р.
Віддруковано у типографії ДП "Зовнішторгвидав України".
Формат: А5. Друк: офсетний. Гарнітура: Футура
Замовлення: №396. Наклад: 5 000 прим.

Інститут сільського розвитку.

– Київ, 2005 – 48 с.